

Tako imenovano avstrijsko »demokratično« javnost je torej vse bolj strah duhovne in narodne osveščенosti, zlasti osveščенosti mlajše slovenske generacije, pa si na vse načine prizadeva, da bi tudi informativna sredstva za Slovence na Koroškem zadržala na ravni folklore, na primer radijske oddaje za Slovence, časnike, knjige, predvsem za mladino (na primer mladinsko revijo Mladi rod, ki ji daje le simbolično pomoč, hkrati pa so glasila za mladino v nemškem jeziku finančno, kadrovsko in organizacijsko privilegirana!), pa televizijske oddaje, ki skoroda sploh ne upoštevajo slovenskih gledalcev, hkrati pa si je ta ista »demokratična« javnost izbojevala na Južnem Tirolskem posebne oddaje za svojo manjšino. Seveda tudi premišljeno politično onemogoča postavitvev pretvornika, da bi Slovenci na Koroškem ne mogli gledati televizijskih oddaj iz matične domovine.

Kakor je bilo obdobje, ko smo preveč razpravljali z vodilnimi možmi večinskega naroda o problemih naše manjšine le na slavnostnih večerjih in novoletnih srečanjih, tako smo nekaj časa tudi preveč pestovali na primer literarne ustvarjalce na Slovenskem Koroškem in jih tako uspavali v iskanju višjega umetniškega izraza in tudi v boju za narodov obstanek. Šele zdaj, ko jih enakopravno obravnavamo kot sestavni del matične slovenske literature, smo tudi med Slovenci na Koroškem dobili obetajoča imena in vredna dela, saj se bodo slovenski umetniki in znanstveniki na Koroškem uveljavili le, če bodo po svojih kvalitetnih delih enakopravni ustvarjalcem večinskega naroda ali pa jih celo presejali. Res je, da govorita umetnost in znanost vsesplošni človeški in svetovni jezik, vendar mora biti jezik pritrjen na živo korenino, drugače je mrtev. Kakor je bil na primer Picasso umetnik vsega človeštva, vseh narodov sveta, je bil hkrati vendarle Španec, ki je s svojim imenom dolga leta povzročal glavobol fašističnemu diktatorju. Zato ni čudno, da je danes na Koroškem tudi majhnih nacističnih diktatorčkov strah vsakega večjega slovenskega imena, pa tako vse bolj odkrito krčijo pravice šolanja slovenskih otrok, da bi nekoga dne slovenska manjšina končno ostala brez svojih izobražencev, umetnikov, znanstvenikov in bi bila čez nekaj časa slovenska kultura le še folklorni okrasek večinskega naroda. In prav v tem je sedanjí trenutek na Koroškem še toliko globlji, kot se kaže ne samo nam, temveč vsej Evropi, v kateri se mora v dvajsetem stoletju še toliko manjšin boriti za svoje najbolj osnovne človeške pravice.

Za naravne pravice gre

Ciril
Zlobec

Pred leti smo kot eno od posebnih nalog slovenske kulture teoretično dovolj jasno, deloma tudi programsko akcijsko, opredelili njene obveznosti do celotnega slovenskega kulturnega prostora. Preden smo dodobra uspeli oceniti, v kolikšni meri smo ta svoj kulturni dolg do prostora izpolnili, ali ga vsaj ustvarjalno zastavili, nas temeljne življenjske razmere na tem prostoru kot posameznike in na-

rodno skupnost vse bolj vznemirjajo na novi ravni: nekdanja misel na celovitost slovenskega kulturnega prostora se vse bolj neizbežno sooča z novim

(ali samo z nanovo razkritim) položajem: z ogroženostjo celovitosti slovenske narodne biti, ob čemer slovenska kultura ne more ostati ravnodušna. Premalo je namreč reči, da je avtohtoni slovenski živelj na Koroškem izpostavljen raznarodovalnemu pritisku, preponižne so tudi samo zahteve po spoštovanju državne pogodbe, saj vemo, kako je črko zakona mogoče izolirati od življenja, jo formalno celo spoštovati, a jo hkrati tako sterilizirati, da ne more biti več nikomur plodna spodbuda. Tragično namreč je, da na Koroškem (in v Avstriji) ni proti Slovincem samo neeksistentnost zaščitnega zakona, ampak domala že skoraj celotno razpoloženje vseh, ki svoje mnenje lahko izražajo. Pravim lahko, ker tisti del izobraženstva, ki se ne strinja s sedanjim odnosom večine do manjšine, se ne oglašajo (in se najbrž ne more) kot sila, ki bi lahko danes ali jutri omogočila drugačno obravnavanje zapleta. Tudi komunistična partija Avstrije, ki je našla, kot pravično ugotavljamo, dovolj »poguma« za polemiko in obsodbo vladne politike in strank, ki vlado podpirajo, ne more spremeniti tega stanja. Predvsem tenkočutnosti in morali slovenske politične zavesti gre torej pripisati dejstvo, da so vsi naši javni protesti uperjeni proti ravnanju avstrijskih oblasti, ne pa proti avstrijskemu narodu, ljudstvu, čeprav je protislovensko in protijugoslovansko razpoloženje na Koroškem že nekaj časa več kot samo nenaklonjen odnos oblasti in strank, ki so že po svoji ideologiji šovinistično navdahnjene. Celu upoštevaajoč vse posebnosti v mišljenju in v političnih strukturah zahodnoevropskega sveta, si težko razlagamo kot naraven pojav na primer ravnanje koroških sindikatov, da o stranki, ki je na oblasti in velja v zahodnem svetu za socialistično, niti ne govorimo. Prav je, da Slovenci, kot vsa Jugoslavija, ohranjamo v svojih protestih politično dostojanstvo, da ostajamo zvesti svojemu družbenemu bistvu, prav je pa tudi, da se v celoti zavedamo, kakšne so tudi družbene razsežnosti sedanje, v vsakem primeru tragične konfrontacije na Koroškem. Naš boj (izraz je, žal, povsem primeren) mora biti naravnani vsaj v dve smeri: v spoštovanje meddržavnih obveznosti Avstrije, z enako intenziteto pa tudi v utrjevanje zavesti v nas samih, v Slovincih z obeh strani Karavank, saj zdaj je več kot jasno, da se morajo tudi naša kulturna prizadevanja spremeniti v skrb za nedotakljivost našega narodnega življenja. In ni paradoks, če tudi v tem trenutku ugotavljamo, da ena od poti do poravnave našega dolga do celovitosti slovenskega narodnega življenja ostaja že večkrat formulirana skrb za celovitost slovenskega kulturnega prostora. Seveda: realizirana skrb. Spet sta slovenska kultura in narodna eksistencialna trdnost, kot že tolikokrat v zgodovini, neločljivo povezani. Pravičneje rečeno: njuna medsebojna pogojenost in soodvisnost sta ob sedanjem položaju na avstrijskem Koroškem le spet jasno razvidni.

V slovarkem jeziku je med etnocidom in asimilacijo sicer bistvena razlika, v usodi naroda ali narodne skupnosti, ki se z njima soočata, pa je v končnem obračunu oboje enako, razlika je le v postopku. V sedanji konfrontaciji na Koroškem je stopilo v veljavo geslo o pravici do asimilacije. Nedvomno: vsak svoboden človek ima pravico do nje, po logičnem sklepanju torej tudi sleherni narodna skupnost. Toda človeška zgodovina vendarle pozna eno samo asimilacijo, ki je zmerom v svojem bistvu nasilna, čeprav na videz lahko še tako počasna ali celo nevidna. Prostovoljnih asimilacij praktično ni. V individualnem življenju nastajajo, v najmanj nasilni obliki, iz nuje, največkrat zaradi odtrganosti posameznika iz njegove narodne skupnosti, ko začenja izgubljati in končno izgubi svojo nacionalno identiteto. Pri

narodni skupnosti pa takšno identiteto zaduši neka druga skupnost, praviloma močnejša ali vsaj številnejša. Samo o nasilni asimilaciji moremo in moramo govoriti, ko gre za raznarodovanje neke narodne skupnosti, ki je — čeprav na drugi strani državne meje — del narodovega telesa, geografsko in zgodovinsko. Da utegne biti takšen del naroda (ki mu za hrbtom teče politična in državna meja, nič manj neprijazna, četudi odprta) populacijsko, ekonomsko in kulturno šibkejši, nerazrešljivo premešan z drugače govorečo večino, ne more razglašeni »pravici do asimilacije« vzeti njenega nasilnega bivanja ali pa ga kakorkoli prekriti s frazo o osebni, svobodni odločitvi za takšno »pravico«. Celo če pride do takšnega stanja, ko se del naroda, narodnostno razredčen in spremešan, ekonomsko osiromašen in kulturno zatrt, v določenem trenutku brezizglednosti spogleduje s »pravico« do asimilacije, je takšno spogledovanje samo tragični nasledek že izvajane asimilacije, počasnega, a nezadržnega zoževanja kroga, trganja korenin, preusmerjanja nepogrešljivih studentov življenja (kajpak: ves čas je beseda o narodnem življenju, ne o ogroženosti biološkega obstoja posameznika). In vse kaže, da je prav takšna tudi ocena složne skupnosti avstrijskih večinskih strank, češ: dosedanji uspeh asimilacije — kako primeren je zdaj videti celo Hitlerjev delež v njej — omogoča že kar teoretično opredeliti njeno naslednjo stopnjo. V preprostem človeškem jeziku bi temu rekli: pravice do življenja ti ne dam, dam ti pa pravico do smrti. In prav takšni nameri v njeni najbolj surovo razgaljeni obliki smo zdaj priče na avstrijskem Koroškem. Poznamo stališče Heimadtdiensta, da na Koroškem ni prostora za dva naroda, »pravica« do asimilacije, kot jo je formuliral avstrijski strokovnjak za narodna vprašanja, ki prav zaradi idejne domiselnosti na tem področju postaja avstrijski zunanji minister, ni v bistvu nič drugega. Dogodki zadnjega časa namreč zgovorno potrjujejo, da je prav ta »pravica manjšine« tista človeška vrednota, za katero je velikodušna večina pripravljena storiti vse in se je za uresničenje takšne pravice tudi že presenetljivo vzorno organizirala, razvila tako široko dejavnost, da za nas ne more biti več nobenega dvoma: kakorkoli bo že govorila črka kakršnegakoli zakona, temeljni namen večine bo ostal slej ko prej isti: iskanje najučinkovitejšega postopka za asimilacijo. Tako zagnano vztrajanje na posebnem štetju je, glede na vse, kar mu je do tega trenutka utiralo pot, predvsem potreba večine, da sama sebi in svetu, predvsem pa manjšini, pokaže že dosežene rezultate takšne asimilacije, kar naj bi seveda manjšino do kraja demoraliziralo, zmanjšalo ali izničilo njen odpor, njeno voljo do življenja.

Konfrontacija je v svojem bistvu brutalna, vendar samo na videz nerazumljiva, saj ima tudi ta dobra, stara Evropa čisto svoj repertoar demokracije, svobode in pravičnosti, ki se bolj ali manj sproščeno gibljejo na odru svetovne zgodovine šele takrat, ko se jezik, narod, država kar najbolj idealno prekrivajo. Zato je tudi razumljivo, kaj jezikovno (in vladajočo) večino v sosednji (težko bi še rekli prijateljski) Avstriji najbolj vznemirja pri manjšini, ki se vse bolj krčevito brani ponujene pravice do asimilacije. Moti jo že sleherni simbol samega obstoja te manjšine, zato so morale pasti dvojezične table, ta krhki simbol, ki ga je mogoče podreti že v eni sami noči, v enem samem navalu sovraštva. Da je v zavesti najbolj »osveščene« večine slovenska gimnazija v Celovcu strup, je samo doslednost mišljenja, kajti takšna in vsakršna slovenska šola je že sama po sebi antiasimilacijski dejavnik. Zato je razumljivo, da velja glavni napad jeziku in kulturi, kajti brez nji

sta tako posameznik kot narodna skupnost neodporna, pripravljena sprejeti usodo, ki jima jo določijo tisti, ki prav tidve prvini uživata kot naravno pravico človeka. Seveda je stanje, ko morajo biti starši, kot pravijo nekateri, že kar pogumni, vsekakor pa narodno osveščeni, da pošljejo svoje otroke v slovensko šolo, nadvse nenaravno v temeljnem človeškem pomenu besede, tudi zadrževanje takih šol na nižji ravni ni praktično nič drugega kot posredna asimilacija. Tudi upiranje temu, da bi del slovenskega naroda, ki živi na avstrijskem Koroškem, lahko normalno spremljal televizijske in radijske oddaje iz Slovenije, je le samopašna pravica večine do asimilacije manjšine, asimilacije, ki je ob takšnem kratenju naravnih pravic človeka in narodne skupnosti že dolgotrajen proces in ga je mogoče zaustaviti samo z največjimi napor. Uradna Avstrija se v tem smislu zanesljivo ne trudi, zato je odgovornost vseh Slovencev toliko večja na obeh straneh Karavank. Kroženje kulture in omike znotraj slehernega naroda je, ne glede na državne meje, naravna pravica, ne pa politična diverzija. Zato moramo Slovenci pojmovati geslo o celovitosti slovenskega kulturnega prostora kar se da dobesedno, ker brez kulture, kakor tudi z usihajočo ali zatirano kulturo, ni resnične narodne identitete, trdne zavesti o sebi, ki bi bila zmožna kljubovati takšni ali drugačni asimilaciji.

Govorili smo — in misel je še zmerom plemenita kljub številnim zlorabam — o manjšini kot o mostu med narodi, kar pomeni, da se takšen most organsko vzpenja z enega brega in skuša doseči drugega, zato je prav, da Slovenci v matični deželi, in z nami vsa Jugoslavija, občutimo ta most kot del sebe, da smo naravni breg tistega njegovega kraka, ki se iz zgodovinske nuje boči prek razburkanih voda, usoda koroških Slovencev je torej problem nas vseh, nacionalni problem, ki nas ne sme puščati brezbrizne. Cinični ideologiji prastrahu moramo postaviti po robu našo praskrb za celovitost naše nacionalne biti. In eden od izrazov te naše praskrbi je in mora ostati naša zahteva po naravni pravici Slovencev na Koroškem do njihovega jezika in kulture. Bistvo sleherne naravne pravice pa je ravno v tem, da jo kroji samo tisti, ki jo uživa. O slovenstvu Slovencev ne sme in ne more odločati nihče drug kot Slovenci sami, kajti naravna pravica ni volilna pravica, ki jo je mogoče izraziti in izmeriti skoz štetje.

V kritičnih trenutkih je bodrilna beseda potrebna, ob njej pa nam ne sme zmanjkati poguma za resnico: in resnica tega trenutka je, da naloge, ki smo jo prevzeli pred leti, ko smo se ne preveč uspešno trudili, da bi formulirali svoj nacionalni program, nismo pošteno opravili, najbrž niti ne dovolj resno zastavili: resnične celovitosti slovenskega kulturnega prostora nismo ustvarili, belih (ali sivih) lis v matični deželi se čisto dobro ne zavedamo, na Koroškem pa smo prav gotovo storili manj, kot bi lahko. Tudi zato je, zdi se, drznost napadalcev na našo narodno identiteto večja in samozavestnejša. Trdnejša kulturna navzočnost tudi onstran Karavank, kultura kot zavest o sebi, torej kultura kot najbolj zanesljiv branik v boju proti asimilaciji, nasilni in tihi, je že zdavnaj tudi politično vprašanje. V trenutkih preizkušnje, kakršno zdaj doživljajo Slovenci na Koroškem, si kulturna zavest in agresivnost asimilacije stojita nasproti v usodni medsebojni odvisnosti: čim močnejša je prva, tem šibkejša je druga. In obratno. Zato je kulturno vprašanje (že spet) tudi nacionalno vprašanje.

Prastrah je politična izmišljotina, naša praskrb za nacionalno identiteto pa naša naravna, nikogar ogrožajoča pravica do življenja.